

II. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГЕОГРАФІЇ

УДК 911.3

Бобровицький Анатолій Всеволодович,
кандидат географічних наук

Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, м. Київ,
Україна, e-mail: temsweden@gmail.com

ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ТА ОКРЕМИХ ЇЇ ГАЛУЗЕЙ В РАМКАХ ІНТЕГРАЦІЇ В СВІТОВИЙ ГЕОГРАФІЧНИЙ ПРОСТІР

Мета. Робота присвячена актуальній проблемі виходу України на глобальні та регіональні ринки товарів та послуг в контексті стратегії розвитку окремих галузей та необхідних кроків в управлінні країною для досягнення конкурентоспроможності в найбільш перспективних галузях, а також розвитку з нуля галузей, де є можливим досягнення конкурентних переваг для країни.

Методика. В роботі застосовувались методики порівняльного аналізу розвитку країн з різними моделями соціально-економічного розвитку. Розглянуто моделі розвитку окремих галузей, що мають ключове значення для підвищення конкурентності країни на регіональних та глобальних товарних ринках та ринках послуг. Окрім того використаний статистичний аналіз розвитку галузей економіки України.

Результати. В результаті проведеного дослідження визначено місце України в системі міжнародних рейтингів конкурентоспроможності. Проаналізовано можливості соціально-економічного потенціалу України та виділено пріоритетні галузі розвитку. Серед галузей пріоритетного розвитку виділено брендові галузі для створення іміджу України та її впізнаваності. Розглянуто можливості розвитку агропромислового виробництва з точки зору забезпечення масового виробництва продовольства та концентрації виробництва у галузі органічних продуктів харчування. Визначено пріоритетні напрямки розвитку експорту України.

Наукова новизна. Проаналізовано галузевий склад та виділено ключові галузі здатні в середньостроковій перспективі забезпечити різ експорту України та конкурентоздатність Українського експорту

Практична значимість. Виділено пріоритетні галузі та розроблено рекомендації щодо концентрації зусиль на їх розвитку для досягнення успіхів у світовій конкуренції та завоюванні відповідних ринкових ніш. Висновки можуть бути використані для стратегічного планування розвитку економіки України.

Ключові слова: конкурентоспроможність, галузь економіки, світовий географічний простір, стратегія розвитку країни, ринки товарів і послуг

УДК 911.3

Бобровицький Анатолій Всеволодович,
кандидат географических наук

Киевский национальный университет
имени Тараса Шевченко, г. Киев,
Украина e-mail: temsweden@gmail.com

ОЦЕНКА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ УКРАИНЫ И ОТДЕЛЬНЫХ ОТРАСЛЕЙ ЕЕ ЭКОНОМИКИ В ПРОЦЕССЕ ИНТЕГРАЦИИ В МИРОВОЕ ГЕОГРАФИЧЕСКОЕ ПРОСТРАНСТВО

Цель. Работа посвящена актуальной проблеме выхода Украины на глобальные и региональные рынки товаров и услуг в контексте стратегии развития отдельных

отраслей и необходимых шагов в управлении страной для достижения конкурентоспособности в наиболее перспективных отраслях, а также развития с нуля отраслей, где возможно достижение конкурентных преимуществ для страны.

Методика. В работе применялись методики сравнительного анализа развития стран с различными моделями социально-экономического развития. Рассмотрены модели развития отдельных отраслей, имеющих ключевое значение для повышения конкурентности страны на региональных и глобальных товарных рынках и рынках услуг. Кроме того использован статистический анализ развития отраслей экономики Украины.

Результаты. В результате проведенного исследования определено место Украины в системе международных рейтингов конкурентоспособности. Проанализированы возможности социально-экономического потенциала Украины и выделены приоритетные области развития. Среди отраслей приоритетного развития выделено брендовые области для создания имиджа Украины и ее узнаваемости. Рассмотрены возможности развития агропромышленного производства с точки зрения обеспечения массового производства продовольствия и концентрации производства в отрасли органических продуктов питания. Определены приоритетные направления развития экспорта Украины.

Научная новизна. Проанализированы отраслевой состав и выделены ключевые отрасли способные в среднесрочной перспективе обеспечить рез экспорта Украины и конкурентоспособность Украинского экспорта.

Практическое значение. Выделены приоритетные отрасли и разработаны рекомендации по концентрации усилий на их развитии для достижения успехов в мировой конкуренции и завоевании соответствующих рыночных ниш. Выводы могут быть использованы для стратегического планирования развития экономики Украины.

Ключевые слова: конкурентоспособность, отрасль экономики, мировое географическое пространство, рынки товаров и услуг

УДК 911.3

Bobrovytskyi Anatolii Vsevolodovych,
Candidate of Geography Sciences

Taras Shevchenko National University of
Kyiv, Kyiv, Ukraine, e-mail:
temsweden@gmail.com

ESTIMATION OF UKRAINE'S ECONOMY COMPETITIVENESS AND MAIN SECTORS WITHIN THE INTEGRATION IN THE WORLD GEOGRAPHICAL SPACE

Goal. The research is devoted to the problem of Ukraine's access to global and regional markets for goods and services in the context of the strategy of development of several sectors and the necessary steps in governance to achieve competitiveness in the most promising areas, and the development of new areas where it is possible to achieve competitive advantages for the country.

Methodology. The research applied the methodology of comparative analysis of different models of socio-economic development. The models of certain sectors that are key to improving competitiveness countries in regional and global markets, commodities and service markets. Also used statistical analysis of the economic sectors of Ukraine.

Research results. The study determined the place of Ukraine in the international rankings of competitiveness. The possibilities of social and economic potential of Ukraine and highlighted priority areas of development. Among the areas highlighted priority development sector to create brand image of Ukraine and its recognition. The possibilities of

development of agricultural production in terms of mass food production and concentration of production in the field of organic food. The priority directions of Ukraine's exports.

Scientific Innovation. Analyzes the industry structure and highlighted key areas in the medium term are able to provide Ukraine cut exports and competitiveness Ukrainian exports.

Practical significance. Highlight priority areas and recommendations on focusing on their development to succeed in global competition and conquest respective market niches. The findings can be used for strategic planning of development of Ukraine. Практическое значение.

Key words: competitiveness, economy branch, world geographic space, country development strategy, markets of goods and services

Постановка проблеми. Зважаючи на потенціал України, що виражається у високому рівні індустріального розвитку, сприятливих природно-географічних умовах та наявності практично усіх видів природних ресурсів, досить високу густоту заселення території та відносно рівномірність, сприятливе економіко географічне положення, історичний досвід освоєння території глибиною в декілька тисячоліть, освітній рівень населення та інші чинники можна зробити висновок про безмежні можливості країни щодо економічного і соціального розвитку. Однак, судячи з вітчизняних статистичних даних та світових рейтингів Україна, маючи потенційні можливості, знаходиться далеко не в перших десятках рейтингів щодо величини валового внутрішнього продукту (ВВП) як в цілому, так і на душу населення, об'ємах та структурі зовнішньої торгівлі та її географії, якості життя населення та організації суспільства, рівні доходів тощо. З огляду на 25 річний розвиток країни як самостійного суб'єкта світових та регіональних географічних систем важливим є дослідження положення та роль України щодо її впливу в таких системах та рівень взаємодії з іншими суб'єктами. Таке дослідження є важливим компонентом формування стратегії розвитку країни: її економічної складової та посилення політичної ролі через збільшення економічного впливу. Оцінка ситуації щодо конкурентоспроможності дає можливість окреслити напрямки та умови щодо досягнення поставлених цілей та виявлення основних чинників такого розвитку шляхом формування різноманітних моделей розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання конкурентоспроможності є об'єктом дослідження багатьох галузей науки починаючи від історичної науки, закінчуючи психологічними аспектами конкурентоспроможності та вивченням освітнього рівня національних економік. Але географічні дослідження, які дають змогу пов'язати територію держав та груп держав з природно-кліматичними та історичними умовами розвитку територій, рівнем розвитку населення країн (поняття ємке та багатогранне) та станом розвитку економічних систем крани. Питання конкурентоспроможності було об'єктом дослідження українських вчених-географів Корецького Л.М., Паламарчука М.М., Топчієва О.Г. та інших. Зокрема фундаментальна праця Паламарчука М.М. та Корецького Л.М. присвячена географії

промисловості України є фундаментальним дослідженням промислового потенціалу України та дає довготермінові прогнози розвитку з огляду не лише забезпечення місцевого ринку, але й розвитку експортного потенціалу. Багато дослідників здійснили глибокі дослідження окремих сфер та галузей економіки України, однак немає комплексних інтегрованих досліджень щодо розвитку міжгалузевих зв'язків та комплексного розвитку галузей з метою підвищення їх конкретності на глобальному та регіональних ринках

Серед зарубіжних дослідників слід виділити роботи Портера М., Ламбея Ж.-Ж., Друкера П. та інших. Питання конкурентоспроможності окремих країн є предметом дослідження світових та регіональних інституцій розвитку, міжнародних фінансових організацій, науково-дослідних установ, та економічних форумів. Дослідження цього питання є актуальним в сучасних наукових дослідженнях з огляду на загострення конкуренції регіонів та окремих країн глобальному масштабі.

Виклад основного матеріалу. Конкурентоспроможність країни або регіону є ключовим фактором існування країни в глобалізованому світі та визначає роль і місце країни у системі міжнародного порядку. Конкурентоздатність є фактором багатоплановим і виражається не лише в економічній конкурентності. Багатоплановість проявляється в конкурентності таких сфер як соціальна, економічна, політична, державне правління, науково-технологічна (інноваційна), природно-ресурсна, торгівельна, екологічна та інших.

Оцінка конкурентності країни та її розвиток є ключовим завданням кожної країни, а способи впливу на підвищення конкретності є реальними важелями управління розвитком країни. Для цього необхідним є аналіз великих масивів інформації на національному, регіональному та глобальному рівнях. Насамперед визначення галузей національної економіки та сфер життя, що мають забезпечувати конкретність країни в регіоні, галузі, на глобальному рівні в короткотерміновій, середньотерміновій та довготерміновій перспективах.

Для забезпечення конкурентності держава має забезпечити відповідний рівень розвитку та функціонування ключових сфер, що впливають на рівень конкурентності. До таких сфер за класифікацією Світового економічного форуму (World Economic Forum) належать: державне управління, інфраструктура, охорона здоров'я та освіта, макроекономічне регулювання, середня, вища та професійна школа, товарний ринок, трудові ресурси, фінансово-банківська сфера, науково-технологічний розвиток, розмір ринку, розвиток бізнесу, інноваційна політика.

Серед 140 країн світу, що беруть участь у визначенні конкурентоспроможності Україна в 2015 – 2016 рр. посіла 84 місце (в 2013 – 2014 рр. – 73 місце). Незважаючи на високі показники в соціальній сфері – початкова, середня та вища освіта, Україна отримала вкрай низькі, у

порівнянні з лідерами рейтингу, оцінки в сфері державного управління (137 місце), рівні макроекономічного регулювання (107 місце), розвитку ринку товарів і послуг (124 місце), фінансовій сфері (117 місце) [7, с.383]. За основними макроекономічними показниками, такими як Валовий внутрішній продукт та ВВП на душу населення Україна відстає від багатьох країн, що розвиваються, та країн, утворилися після розпаду СРСР – ВВП на душу населення в Україні майже в 4 рази нижче ніж в Казахстані і в 5 разів нижче ніж в країнах Балтії [7, 1-383].

Вказані показники повинні викликати тривогу в системі державного управління та необхідність перегляду усієї системи управління і організації суспільно економічного комплексу.

Порівняльний аналіз розвитку економік різних країн свідчить про негативні тенденції у розвитку конкурентоспроможності України протягом останніх десятиліть, що проявляється у втраті ринків багатьма галузями, драматичних змінах у структурі зовнішньої торгівлі України в бік посилення сировинного експорту та збільшення високотехнологічного імпорту, що сконцентрований на товарах масового споживання.

Починаючи з 1991 року Україною було втрачено половину промислового потенціалу, пройдено складний період в реформуванні форм власності у сільському господарстві, активно змінювалась сфера послуг, деградувала система охорони здоров'я, відбувались серйозні зміни в системі освіти: середньої, професійної та вищої. Змінюється роль в соціально-економічному розвитку системи Академії наук України. Внаслідок вказаних подій відбулись значні зміни в структурі суспільного виробництва та пріоритети економіки. Більша частина суспільного виробництва була приватизовано протягом останніх десятиліть і функціонує у відповідності до ринкових законів, виробляючи продукцію, що має найвищу додану вартість та користується попитом на внутрішньому та міжнародних товарних ринках.

В суспільно-виробничому комплексі України по-перше спостерігаються інерційні тенденції, отримані як наслідок переходу від планової до ринково-орієнтованої економіки; по-друге: спостерігалось скорочення виробництва у галузях з високотехнологічними виробництвами – транспортному машинобудуванні (кораблебудуванні, залізничному машинобудуванні, космічній та авіаційній галузях), приладобудуванні та військово-промислового комплексу, важкому та гірничо-рудному машинобудуванні, деяких галузях хімічної промисловості. В деяких галузях протягом більш ніж двох десятиліть спостерігається стагнація. Науково-конструкторська сфера так і не пристосувалась для функціонування в ринкових умовах. Більша частина її практично перестала існувати. Особливих втрат зазнали галузі науки, що проводили фундаментальні дослідження. Практично зникли меблева та легка промисловість. Нове дихання отримала харчова промисловість, що пов'язано з великою ємкістю як внутрішнього ринку, так і великим

попитом на продукцію харчової промисловості на регіональних та глобальних ринках. Саме ця галузь має позитивну історію розвитку та перспективи на внутрішньому та зовнішніх ринках.

Внаслідок подій в Донецькій та Луганській областях Україна втратила економічний потенціал в депресивних регіонах, що характеризуються високим рівнем розвитку вугільної промисловості, продукція якої має значно вищу собівартість ніж ціна аналогічної продукції, що добувається в інших регіонах враховуючи транспортування на територію України. Фактично хірургічним шляхом у цьому географічному регіоні має здійснюватися реструктуризація соціально-економічних комплексів з орієнтацією на експортно-орієнтовані галузі, що виробляють високу додану вартість.

Статистичні показники розвитку економіки України свідчать про низький рівень валового внутрішнього продукту у порівнянні з іншими країнами, включаючи країни Африки та Південно-східної Азії, що розвиваються. За оцінкою ЦРУ США (CIA Fact book) [] реальний ВВП України у відповідності до поточного обмінного курсу гривні до долара США складає 90,14 мільярда доларів США, що означає ВВП на душу населення 2136 доларів США. За останні роки ВВП країни знижувався високими темпами втрачаючи щорічно до 11%. Практично усі галузі економіки окрім агропромислового виробництва зазнали спаду в Україні.

Одночасно скоротилися показники як експорту так і імпорту. У 2015 році експортно-імпортні операції скоротились більш ніж на 30%. За остання 3 роки почались зміни в географії експортно-імпоротної активності країни. Такі тенденції в зовнішній торгівлі викликані багатьма факторами, серед яких ключову роль відіграють геополітичний фактор та тривалі кризові процеси у світовій економіці та економіці України. Болісним періодом в економічному розвитку України є переорієнтація з ринків країн Митного союзу на ринок Європейського Союзу та інших країн [1, с. 24].

Україна наразі знаходиться в процесі географічного переформатування експорту, що викликане об'єктивними причинами, пов'язаними з агресивною політикою Російської Федерації щодо України та окупацією РФ частини території України. Починаючи з 2014 року почала здійснюватися активна переорієнтація на інші регіональні ринки, особливо ринки Китаю та країн Південно-Східної Азії. Однак для освоєння нових ринків країна повинна пройти складний шлях модернізації та підвищення конкурентності.

Зважаючи на існуючу структуру експорту у якій переважає сировинні товари та товари неглибокої переробки та високу конкуренцію та цих ринках, що призводить до значної волатильності ринків сировинних товарів, економіка України в значній мірі залежить від загальної стабільності світової економіки. З огляду на це одним з основних завдань стратегії розвитку України є вибір стратегічних ніш у світових ринках, де

галузі української економіки повинні бути стабільно конкурентними, що забезпечить стійке надходження валюти, збалансує міжнародну торгівлю України та дасть змогу здійснювати кроки в напрямку стійкого розвитку та підвищення добробуту жителів країни.

З огляду на структуру зовнішньої торгівлі Україна не належить до країн, основною статтею експорту яких є ресурси, але частка ресурсів у структурі експорту є досить суттєвою (в деякі роки вона досягала 30%). Значною є частка напівсировинних товарів з низькою доданою вартістю. Саме для таких товарних груп характерна найвища конкуренція на регіональних та світових ринках. Фактор ціни має важливе значення і залежить від економічної ситуації, природно-кліматичних умов та якості продукції. Саме на ринках сировини та продукції з низьким рівнем переробки спостерігається найвища конкуренція.

В структурі експорту товарів з України значну частину складає продукція агропромислового комплексу. У 2014 р. її частка становила 25,6% від загального експорту та галузь показала приріст у порівнянні з попереднім роком на майже на 4%. Але, незважаючи на ріст АПК України за абсолютними об'ємами експорту є невеликим навіть у порівнянні з експортом продовольчих товарів з Чилі (в абсолютних величинах експорт Чилі перевищує український експорт продовольчих товарів на 4 мільярди доларів США [6]).

Понад 23,7% експорту складає продукція металургійного комплексу. Зважаючи на унікальне географічне поєднання природних ресурсів та економіко-географічного положення, наявності трудових ресурсів галузь має хороші перспективи розвитку у напрямку переходу від масової продукції до високоякісної спеціальної металургії для забезпечення розвитку як машинобудування так і інших галузей національної і світової економіки, таких як будівництво, транспорт, агропромислове виробництво, видобуток корисних копалин. Металургійна промисловість для підвищення конкуренції, особливо з металургійною промисловістю Китаю, Японії, країн Південно-Східної Азії потребує термінової модернізації та переходу на більш екологічні виробництва кінцевої продукції з вищими заданими якостям та вищою доданою вартістю. Особливої уваги потребує розвиток спеціальної металургійної продукції та прокатних і штамповочних виробництв для задоволення різноманітних потреб кінцевого споживача. Потребує додаткової уваги розвиток виробництв холодного прокату для автомобілебудівної галузі, що має великий попит на ринках Європейського Союзу, США та Південної Кореї, країн Латинської Америки.

Україна має великі виробничі потужності в різних частинах, починаючи з Луганської області і закінчуючи західними областями України по виробництву великотонажної хімічної продукції і мінеральних добрив. А також родовища сировини для видобутку та переробки в комплексні мінеральні добрива (багатокомпонентні) для власного ринку та

експорту. У структурі експорту мінеральна та хімічна продукція складає 15%. Галузь дуже чутлива до вартості сировини, оскільки для виробництва мінеральних добрив використовується імпортований природний газ, ціна на який є величиною важкопрогнозованою, а в структурі собівартості кінцевої продукції вона складає понад 80%. Монопольна залежність України від поставок сировини з одного джерела робить розвиток цієї галузі ризикованим. Для стабільного розвитку експортного потенціалу галузі та її стійкої конкурентоздатності необхідною є диференціація джерел поставок сировини та збільшення власного виробництва природного газу за рахунок додаткові розвідки та розвитку родовищ сланцевого газу на території України.

Ключовою статтею експорту України має стати продукція таких галузей промисловості, як машинобудування, легка промисловість, деревообробна, харчова промисловість. Можливості власного промислового потенціалу Україна використовує на 1/10. Особливої уваги заслуговує машинобудівний комплекс. Основою його розвитку та конкурентоздатності на світовому та регіональних ринках є унікальність товарів, що виробляються на підприємствах машинобудування. Метою дослідження є не повний аналіз можливостей машинобудівного комплексу але вивчення та пропозиції щодо точок виробництва конкурентної продукції машинобудування України. З огляду на історичний досвід та наявний потенціал нами виділено наступні галузі машинобудування, які в майбутньому можуть стати ключовими у розвитку конкурентності країни на світових ринках.

До таких галузей слід віднести: енергетичне машинобудування, транспортне машинобудування, точне машинобудування і приладобудування, виробництво зброї, важке машинобудування, виробництво технологічного обладнання),

Енергетичне машинобудування належить до галузей важкого машинобудування та представлено в Україні підприємствами, що виробляють турбіни (генератори) для різних типів електричних станцій, контрольно-вимірювальні прилади та автоматичні системи для електроенергетики, трансформатори промислові та побутові, кабельну продукцію, компресорні станції, енергетичні потужності піонерного освоєння територій тощо. Наряду з проектно-конструкторськими бюро та інститутами дана галузь може стати учасником розвитку енергетики в різних країнах, пропонуючи рішення для виробництва теплової та електричної енергії та значну частину компонентної бази для створення завершених енергетичних комплексів.

Переваги – проектно-конструкторський сектор, який повинен виступати інтегратором запропонованих та запроектованих рішень «під ключ» по створенню енергетичних потужностей. Проектування може і повинно комплектуватись компонентами українського виробництва – генератори, контрольно-вимірювальні прилади і автоматика,

трансформатори, кабельна продукція тощо. Наявність інтегратора дозволить розвиватись підприємствам галузі по виробництву інших компонентів, наприклад котлів тощо. Проблемним є питання використання світових стандартів у проектуванні, монтажу та експлуатації таких комплексів. Вирішення проблеми – перехід на світові стандарти та напрацювання участі в світових тендерах, підготовка персоналу відповідного рівня кваліфікації, проведення активного маркетингу ринків вказаної продукції.

Транспортне машинобудування розвивалось в Україні в декількох напрямках це авіабудування, кораблебудування та судноремонтна галузь, автомобілебудування, виробництво рухомого складу для залізниць,

Авіабудування в Україні представлено повним циклом, починаючи від проектування повітряних суден і двигунів до металургійного комплексу титано-магнієвої промисловості для забезпечення галузі відповідними металами і сплавами. Країна має не лише відповідні галузі та підгалузі в авіабудуванні але й забезпечена корисними копалинами, що дозволяють виробляти елементи повітряних суден. галузь є найбільш структурованою та визначається найвищим рівнем комплексності. Вона представлена обмеженим числом брендів, що є всесвітньо відомими – це «Антонов» і «Мотор Січ», великим числом суміжних підприємств, виробництво яких спрямовано на кінцеву продукцію. Серед основних ознак авіабудівної галузі України є спеціалізація на виробництві повітряних суден для транспортної авіації, суден для експлуатації в важких умовах та з низьким рівнем сервісу, а с також спеціалізованих повітряних суден. Антонов практично не має конкурентів у переведенні крупногабаритних вантажів. У США літаки компанії Антонов здійснюють перевезення близько 50% усіх вантажних перевезень. У промисловості навіть є термін «габарит Антонова», що означає виробництво великогабаритних деталей під розмір вантажного відсіку літаків Антонов. Серед вантажної авіації літаки Антонов є серйозними конкурентами компаній Аеробус. Боїнг, Локхід.

Серед основних проблем розвитку галузі є слабо розвинене масове виробництво авіаційної техніки на території України та хибна політика продажу технологій і організації виробництва літаків на територіях інших країн. З нашої точки зору, виробництво повинно концентруватись в Україні, а мережа сервісного обслуговування, що належатиме українській компанії в країнах експлуатації техніки. Досвід найбільших світових виробників авіаційної техніки свідчить про небажання виносу виробництв за межі країни походження цієї товарної позиції та передачі технологій третім особам. Для розвитку галузі в рамках контрактів варто залучати фінансові ресурси зі світових фінансових ринків для розвитку галузі на власній території, поряд з посиленням рівня підготовки кадрів. Експорт повинен здійснюватися у вигляді готової продукції та послуг по її експлуатації та ремонту. Можливим є розміщення ремонтних підприємств

в країнах масової експлуатації такої техніки. Окрім того за підтримки держави необхідним є створення фінансово-лізингової інфраструктури для просування української авіатехніки на світові ринки.

Стосовно географії експорту, то головними регіонами для української авіаційної техніки є країни Південно-Східної Азії, Китай, країн Африки, Латинської Америки, Передньої Азії як ринки, де тривалий час експлуатується авіаційна техніка українського виробництва. Наступним кроком є вивчення можливостей продажу вказаної техніки до розвинених країн, таких як Японія, південна Корея, країни ЄС-28. Авіаційна техніка повинна стати однією з візитівок України.

Кораблебудування України представлено 7 великими кораблебудівними підприємствами та низкою підприємств, що займаються ремонтом суден. Протягом останніх десятиліть галузь перебуває в глибокій депресії з об'єктивних та суб'єктивних причин. В СРСР кораблебудівна галузь України виробляла 40% брегг-тонн суден Союзу. Кораблебудування характеризувалось повним комплексом виробництв від проектування суден різного призначення до виробництва відповідного обладнання та силових установок для їх комплектації. Галузь має тривалу історію та базується на компактно розміщених суміжних галузях, що забезпечують її комплектуючими та матеріалами для виробництва кінцевої продукції. Усі підприємства галузі розміщені на узбережжі Чорного моря окрім одного – розміщеного в Києві. Галузь характеризується високим рівнем концентрації та потужним проектно-конструкторським і дослідницьким потенціалом, спеціалізованим університетом по підготовці кадрів (м.Миколаїв), де розміщені 3 суднобудівні заводи та підприємства суміжники по виробництву основних компонентів суден та судових двигунів. На відміну від авіабудування вказана галузь потребує пильної уваги та реанімації з боку держави. До кроків по відтворенню галузі можна віднести наступні:

- глибоке дослідження ринкових ніш, у яких продукція українського кораблебудування може бути конкурентоспроможною;
- співробітництво з основними виробниками суден щодо кооперації у виробництві різних типів суден; відтворення вітчизняного торгового та риболовецького флоту та надання йому відповідних преференцій у розвитку міжнародних морських перевезень;
- розвиток власного танкерного флоту для перевезення нафтопродуктів і скрапленого газу, що набуває популярності у зв'язку з диференціацією у багатьох країнах джерел постачання цих продуктів;
- участь у будівництві військових кораблів під іноземні замовлення – авіаносні крейсери, корвети, судна на повітряній подушці тощо.

Розвиток галузі можливий за умови залучення зацікавлених сторін, створення відповідної фінансової спеціалізованої інфраструктури просування цього виду продукції на світові ринки.

Автомобілебудування протягом десятиліть було представлене в Україні виробництвом легкових та вантажних автомобілів, автобусів, спеціальної техніки для ВПК, та практично уся ремонтна база автомобільної техніки збройних сил СРСР, що складало понад 40 спеціалізованих підприємств. Зважаючи на потенціал, розвиток чорної та кольорової металургії, електротехнічної та хімічної промисловості галузь має значний потенціал для розвитку масового виробництва для внутрішнього ринку та експорту. Наявність висококваліфікованих трудових ресурсів, близькість основних ринків та морські шляхи дозволять перетворити Україну на автомобільну фабрику. Для цього необхідним є лише створення відповідних (стабільних) інвестиційних умов, що могло б стати серйозним поштовхом в структурній перебудові економік депресивних регіонів, де буде вивільнитись велика кількість трудових ресурсів за рахунок закриття збиткових підприємств, особливо в вугільній галузі та структурній перебудові металургійної промисловості. Сьогодні, найбільшу увагу привертають західні області України з європейськими навичками та менталітетом населення, що пройшло школу заробітків в європейських країнах та вигідним ЕГП регіону.

Рівень кваліфікації та система підготовки трудових ресурсів при відповідній організації повинно стати основою для розвитку високотехнологічних автоматизованих виробництв, що необхідно розвивати на основі проектів з чистого листа, як це зараз відбувається в країнах Східної Європи. Основними умовами є стабільність політичного та економічного клімату в країні та рівень територіальної організації українського суспільства.

Україна завжди мала високорозвинену хімічну промисловість, як великотонажну хімію так високотехнологічні галузі, пов'язані з фармацевтикою, чистих та спеціальних сполук для різних галузей досліджень та розвитку високотехнологічних галузей промисловості. Основою хімічної промисловості є великотонажна хімія: основна та органічна. Основною для розвитку першої є металургійна промисловість, другої масштабні виробництва, що базуються на переробці природного газу. Остання галузь вкрай необхідна і має досить великий внутрішній ринок, пов'язаний з розвитком агропромислового виробництва в Україні.

Україна має недостатню кількість виробництв для забезпечення відповідних галузей харчової промисловості певними інгредієнтами та добавками. Серед галузей високим постійним попитом на світових товарних ринках користуються мінеральні добрива, аміак та інші масові продукти хімічного виробництва. Для просування на світові ринки більш чутливої продукції, наприклад, фармацевтичної промисловості необхідні 2

чинники: наявність нових розробок та просування товарів галузі на цікаві для неї ринки.

Наступною галуззями, що мають значний конкурентний потенціал є агропромисловий комплекс та харчова промисловість. При ємкості експортного потенціалу агропромислового комплексу сьогодні 15-16 мільярдів доларів США реальні можливості експортного потенціалу АПК повинні складати 55-60 мільярдів. Основними напрямками є інтенсифікація виробництва в рослинництві та тваринництві для виробництва масових видів стандартної продукції, що торгується на усіх світових товарних майданчиках. При цьому, як мінімум, міністерство агрополітики України повинно мати аналітичний та дослідний центр, який би давав змогу надавати оперативну інформацію про стан ринків, урожайність, прогнози та тенденції з метою прийняття оперативних та стратегічних рішень щодо міжнародного маркетингу агропромислової продукції на світових товарних ринках. Такий досвід має Департамент сільського господарства США (US Department of Agriculture).

Другим напрямком має стати органічне сільське господарство. Природно-кліматичні умови України дозволяють розвивати цей напрям виробництва, що дає високу добавлену вартість. Для створення масиву агропромислового виробництва необхідно заповнити ніші розвитку в аграрному виробництві не зайняті великими холдінгами. Невеликі ферми, що виробляють органічні продукти повинні бути об'єднані в кооперативи (розвиток переробної інфраструктури, інфраструктури зберігання та реалізації кінцевої продукції). Розвиток органічного виробництва вирішує 2 проблеми: заповнення ніші екологічно привабливої продукції для розвинених ринків; розвиток сільської місцевості спільно державою та власниками органічного аграрного бізнесу.

Третім важливим напрямком, що тісно пов'язаний з попередніми є харчова промисловість. Галузь має розвиватись в 2 напрямках: розвиток експорту брендovаних видів продукції, що базуються на органічному сільському господарстві, виробництво напівфабрикатів, свіжозамороженої продукції тощо.

Легка промисловість має значний потенціал і сьогодні виробляє велику кількість високоякісної продукції, на умовах давальницької сировини та поставляючи високоякісні комплектуючі, особливо для взуттєвої промисловості, Основними проблемами галузі є відсутність розвиненої фінансової системи, маркетингу (особливо міжнародного) та відсутність розвинених брендів. Галузь має ємкий внутрішній ринок і потребує лише забезпечення умов здорової конкуренції.

Інтелектуальний потенціал та велика чисельність розробників програмного забезпечення та можливості розвитку даної галузі дає можливість високими темпами розвитку галузі інформаційних технологій та потенційні можливості зростання експорту в декілька разів у порівнянні поточним 5 мільярдами доларів США.

Висновки. Нами розглянуті окремі галузі, що мають ключове значення для розвитку конкурентоздатності України на світових товарних ринках. Конкурентоздатність країни не є сумою ключових галузей, а стратегією країни по освоєнню регіональних і глобальних товарних ринків. З нашої точки зору підходи до підвищення конкурентоздатності знаходяться в полі зору розробки та впровадження стратегій розвитку національних економік з орієнтацією на міжнародні ринки. При цьому повинні враховуватись 2 фактори: історичні особливості розвитку експорту товарів на ринки, на які здійснювався експорт протягом тривалого часу в минулому, що значить знаність та впізнаваність товарів. Друге – розвиток інноваційних продуктів та розвиток масового виробництва з метою експорту. Особливе значення у цьому має фактор інноваційного розвитку експортно орієнтованих галузей. Окрім того конкурентоспроможність країни залежить від внутрішньої організації національного суспільства, що забезпечується шляхом розвитку інституцій, що забезпечували б виробництво та просування конкурентоспроможної продукції на міжнародні ринки.

Список використаних джерел:

1. Зовнішньоторговельний баланс України за 2014 рік// Держкомстат України 2015 рік, с. 1- 34
2. Папп В.В., Бошота Н.В., Інноваційний фактор підвищення конкурентоздатності економіки України., Бізнесфорум № 11, 2013б с.52-56
3. Семикіна М.В. Конкуренція і конкурентоспроможність на ринку праці: методологія визначення, Київ, ІДСД, с. 94-103
4. Ткач І. SWOT-Аналіз міжнародної конкурентоспроможності України//Економіка і управління народним господарством. №55, 2014, Київ. С.134 -142
5. Шинкаренко Т.П., Білоцерківець О.Г. Структурні диспропорції українського експорту товарів до країн ЄС та напрями їх подолання//Інтернет ресурс: file:///C:/Users/Moyo/Desktop/Articles/Article%2015/Д`Д,Д½Д°Д¾¼Ñ□ДμД½Д°Д¾¼_Д□Ñ □Д»Д¾¼Ñ□ДμÑ□Д°Ñ□Д²ДμÑ□Ñ□-2015.doc.pdf с.1-19
6. CIA Factbook Chile Інтернет ресурс: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/docs/notesanddefs.html?fieldkey=2049&term=Exports - commodities>
7. Gerasymchyk V.,Sakalosh T., Competitiveness and Knowledge-Based Economy: Information and Communication Technologies Impact Evaluation, BUSINESS: THEORY AND PRACTICE <http://www.btp.vgtu.lt>; <http://www.btp.vgtu.lt/en> 2007, Vol VIII, No 4, p.195–203
8. Global Competitiveness Report// World Economic Forum, 2015 p.1-383
9. Hausmann, Hilando et al, Atlas of Economic Complexity/ Mapping Path to prosperity//Інтернетресурс:file:///C:/Users/Moyo/Desktop/Articles/Article%2015/HarvardMIT_AtlasOfEconomicComplexity.pdf, p.1 - 362
10. Viter I.I. Ukraine in Global Competitive Space, International Conference on Applied Econoomics. ,Інтернет джерело: file:///C:/Users/Moyo/Desktop/Articles/Article%2015/067-2009.pdf, p. 769 -780

Список использованных источников:

1. Внешнеэкономический баланс Украины за 2014 год //Госкомстат Украины 2015 год, с. 1- 34

2. Пап В.В., Бошота Н.В., Инновационный фактор повышения конкурентоспособности экономики Украины., Бизнесфорум № 11, 2013б с.52-56
3. Семькина М.В. Конкуренция и конкурентоспособность на рынке труда: методология определения ИДСД, с. 94-103
4. Ткач И. SWOT- Анализ международной конкурентоспособности України//Економика и управление народным хозяйством. №55, 2014, Киев. С.134 -142
5. Шинкаренко Т.П., Белоцерковец О.Г. Структура диспропорции украинского экспорта товаров в страны ЕС и направления их преодоления //Интернет ресурс: file:///C:/Users/Moyo/Desktop/Articles/Article%2015/Д`Д, Д½Д°Д¾Ñ □ДμД½Д°Д¾¼_Д □Ñ □Д»Д¾¼Ñ □ДμÑ □Д°Ñ □Д²ДμÑ □Ñ □-2015.doc.pdf с.1-19
6. CIA Factbook Chile Интернет ресурс: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/docs/notesanddefs.html?fieldkey=2049&term=Exports - commodities>
7. Gerasymchuk V., Sakalosh T., Competitiveness and Knowledge-Based Economy: Information and Communication Technologies Impact Evaluation, BUSINESS: THEORY AND PRACTICE <http://www.btp.vgtu.lt>; <http://www.btp.vgtu.lt/en> 2007, Vol VIII, No 4, p.195–203
8. Global Competitiveness Report// World Economic Forum, 2015 p.1-383
9. Hausmann, Hilando et al, Atlas of Economic Complexity/ Mapping Path to prosperity//Интернет ресурс:file:///C:/Users/Moyo/Desktop/Articles/Article%2015/HarvardMIT_AtlasOfEconomic Complexity.pdf, p.1 - 362
10. Viter I.I. Ukraine in Global Competitive Space, International Conference on Applied Economics. , Интернет ресурс: file:///C:/Users/Moyo/Desktop/Articles/Article%2015/067-2009.pdf, p. 769 -780

References:

1. Foreign trade balance of Ukraine in 2014// Derzhcomstat of Ukraine 2015, P. 1- 34
2. Pat V.V., Boshoto H.V., Innovative Factor of Increasing Competitiveness of Economy of Ukraine, Bisnessforum № 11, 2013б P.52-56
3. Semykina M.V. Competition and Competitiveness on labor Market: methodology and definitions, Kyiv, IDSD, P. 94-103
4. Tkach I. SWOT-Analysis of International Аналіз Competitiveness of Ukraine//Economica I upravlinnya narodnym gospodarstvom №55, 2014, Kyiv. P.134 -142
5. Shynkarenko T.P., Bilotzerkivetz O.G. Structural D toizparities of Ukrainian Export of Goods to EU Countries and How to Ovecome Them //Internet Source: file:///C:/Users/Moyo/Desktop/Articles/Article%2015/Д`Д, Д½Д°Д¾Ñ □ДμД½Д°Д¾¼_Д □Ñ □Д»Д¾¼Ñ □ДμÑ □Д°Ñ □Д²ДμÑ □Ñ □-2015.doc.pdf с.1-19
6. CIA Factbook Chile Интернет ресурс: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/docs/notesanddefs.html?fieldkey=2049&term=Exports - commodities>
7. Gerasymchuk V., Sakalosh T., Competitiveness and Knowledge-Based Economy: Information and Communication Technologies Impact Evaluation, BUSINESS: THEORY AND PRACTICE <http://www.btp.vgtu.lt>; <http://www.btp.vgtu.lt/en> 2007, Vol VIII, No 4, p.195–203
8. Global Competitiveness Report// World Economic Forum, 2015 p.1-383
9. Hausmann, Hilando et al, Atlas of Economic Complexity/ Mapping Path to prosperity//Internet soucec:file:///C:/Users/Moyo/Desktop/Articles/Article%2015/HarvardMIT_AtlasOfEconomic Complexity.pdf, p.1 - 362
10. Viter I.I. Ukraine in Global Competitive Space, International Conference on Applied Economics. ,I Internet source: file:///C:/Users/Moyo/Desktop/Articles/Article%2015/067-2009.pdf, p. 769 -780